

Fördokument Rättspolitik

Rättsfrågorna hade en framträdande position inför förrförra valet. Då gick de borgerliga partierna till val på löften om fler poliser, medan socialdemokraterna gärna talade om behovet av nya redskap för polisen för att bekämpa allvarliga brott, som datalagring och buggning.

Under åren 2010/2011 har rättspolitikerna inte alls diskuterats lika mycket. Förutom när justitieministern föreslog att brev till misstänkta sexköpare skulle skickas i färgglada kuvert, har debatten varit tämligen loj.

Men på Justitiedepartementet har det inte varit tyst. Under våren 2010 har en rad omdiskuterade förslag klubbats i riksdagen. Den 19 maj röstade kammaren till exempel ja till en generell skärpning av straffen för allvarliga våldsbrott, trots kritik från bland andra Advokatsamfundet. I sitt remissvar skrev samfundet att man efterlyser "en generell översyn av befintliga straffskalor för att på ett mer heltäckande sätt få en övergripande bild av samhällets syn på brott och straff för olika typer av gärningar".

Traditionellt har dock rättsväsendet och i synnerhet bekämpandet av brott varit en hjärtefråga för moderaterna. Inför förra valet 2006 profilerade sig dessutom Folkpartiet med idéer om hårdare tag och lag och ordning i samhället.

Redan 2006, direkt efter maktskiftet, aviserade Justitiedepartementet stora satsningar på rättsväsendet. Ett viktigt mål var att ha 20 000 poliser i Sverige år 2010. Justitieminister använde detta i valet 2010 då hon påpekade att Alliansen har gjort en av de mest omfattande satsningar i modern tid. Inte bara 20 000 nya poliser utan nya lagstiftningar som ska leda till ett tryggare Sverige.

Förutom brott, straff och ett ökat antal poliser kännetecknades också förra valrörelsen av diskussioner om skyddet för enskildas integritet. FRA:s befogenheter, hemlig rumsavlyssning och preventiva tvångsmedel splittrade blocken.

Thomas Bodström hade som justitieminister i EU drivit frågan om ett datalagringsdirektiv, planer som fick stöd av Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Direktivet har nu trätt i kraft.

Det rödgröna blocket har från första början varit splittrat i synen på datalagring. Både Vänsterpartiet och Miljöpartiet riktade hård kritik mot planerna på lagring av trafikdata från telefonsamtal och internettrafik.

Miljöpartiets Mehmet Kaplan anser att Sverige bör driva frågan i EU om att kraftigt omarbete direktivet så att integritetsskyddet blir bättre. Hans parti har, tillsammans med Vänsterpartiet och även Centerpartiet, ofta påtalat behovet av integritetsskydd och att nyttan måste vägas mot skadan när man inför nya integritetskänsliga lagar.

En annan fråga där åsikterna skiljer sig inom respektive block är fildelning. Under en period svallade debattens vågor höga om upphovsrättens utformning. Skyddet för upphovsmännens rätt till ersättning för och kontroll över sina verk ställdes mot allmänhetens rätt till kultur. Som en följd av debatten tog Piratpartiet med sitt stöd för fri fildelning plats i EU-parlamentet.

Därefter blev det ganska tyst om upphovsrätten. En förklaring är naturligtvis att de etablerade politiska partierna velat invänta den utredning som tillsattes 2008, och lämnade sitt slutbetänkande i april i år. Men kanske beror det också på att frågan rymmer stora spänningar inom de båda blocken.

Centerpartiet vill exempelvis ta bort förbudet mot att ladda ner upphovsrättsskyddat material för privat bruk, medan övriga allianspartier stöder förbudet.

På sin webbplats skriver Vänsterpartiet om fildelning: "Vi vill släppa fildelningen fri. Upphovsrätten ska användas i kommersiella sammanhang, inte för att jaga privatpersoner", medan Socialdemokraterna i första hand vill främja lagliga alternativ för att sprida kultur på nätet.

Trenden från valet 2006, att repressiv lagstiftning och brottsbekämpning kommer i första hand, tycks hålla i sig. I Alliansens gemensamma rapport om rättsväsendet, framtagen inför valet 2011, nämns till exempel ordet "polis" 137 gånger och "straff" 40 gånger. "Domare" omtalas fyra gånger, medan varken "advokat", "ombud" eller "biträde" nämns en enda gång. Det rödgröna blocket hade inte tagit fram något motsvarande dokument.

Vad händer med medborgarnas rättstillgänglighet och rättssäkerhet när sökarljuset i första hand riktas mot brottsbekämpningen? Alice Åström är bekymrad av utvecklingen.

– Det saknas en debatt om advokaternas roll i rättssystemet. Vi har fått en obalans i rättsväsendet, eftersom det på mindre orter ibland inte går att driva en bred advokatbyrå och klara alla kostnader. Åklagare och domstolar har alltid en tillgång på mer resurser om det behövs. Så är det inte för advokaterna, säger hon.

I valet 2010 var det två block och sju riksdagspartier ska alltså göra upp om regeringsmakten i valet. Förutom de etablerade partierna ställde också bland andra Sverigedemokraterna, som vill profilera sig som ett nytt parti för

brottsbekämpning och ordning, upp, liksom Piratpartiet med sin kamp för fri fildelning på internet. Men hur går debatten kring rättspolitik vidare?

Rättspolitik ur en piratpolitisk synpunkt?

Den politiska fokusen har under senaste år legat på brottsbekämpning och debatten har handlat om polistätthet och hårdare straff. Integritet är en mycket viktig del av Piratpartiets värderingar och vi vill därför verka för att fokus på diskussionen kring rättspolitik ska ta mer hänsyn till rättssäkerhet och rättstillgänglighet.

Konstitutionsdomstol

Lagrådet är den institution i Sverige som ska säkerställa att grundlagen och principer om rättsäkerhet ska efterföljas. I dag har de däremot varken rätt att granska vilka lagar de vill eller någon möjlighet att hindra lagstiftning från att införas, enligt lag (2003:333) och §20 till §22 av regeringsformen. Därför vill vi överväga att införa en vetorätt till lagrådet och ge dem rätten att själva välja vilka lagar som ska granskas.

Nämndemannasystemet

En nämndemans uppdrag är att se till så att domstolens avgöranden ligger i linje med allmänna värderingar i samhället men även bidra till att upprätthålla allmänhetens förtroende för rättsskipningen och tillgodose medborgarnas intresse av insyn i domstolarnas verksamhet. Tack vare att man idag kan få ut handlingar via e-mail och att domstolarna har en bra tillgänglighet går det att anse detta uppfyllt ändå. Det skulle gå att bara minska antalet nämndemän, eller helt ta bort systemet. En annan kompromiss är annars att låta tjänstgöring som nämndeman ingå som en del av juristutbildningen.

Utredning av poliser

När en polis är misstänkt för tjänstefel utreds det i dagsläget internt inom polisen. Ytterst få fall av tjänstefel hos polisen leder till åtal, och det finns väldigt liten insyn i utredningarna. Vi anser att man istället borde utreda brottsmisstankar inom polisen genom en fristående organisation. En organisation som inte har ett eget intresse i utredning, där jäv inte kan uppstå i någon form.

Olovlig fotografering

Regeringen har i en promemoria (Ds 2011:1) kommit med förslaget "Den som olovligen, på ett sätt som är ägnat att kränka den enskildes personliga integritet, fotograferar eller annars med tekniskt hjälpmedel tar upp bild av någon som befinner sig inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller i

ett annat liknande utrymme" Undantag finns dock om "gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig".

Utdrag från belastningsregistrets

Fler och fler arbetsgivare vill ha ett utdrag från den sökandes belastningsregister. Detta var en fråga som Piratpartiet drev i valet 2010, då partiet ansåg ett utdrag aldrig kan ges till en arbetsgivare. Är detta fortfarande organisationens linje?

Det är i första hand olika myndigheter som har möjlighet att få uppgifter ur registret. Som privatperson har man rätt att få ut uppgifter om sig själv från belastningsregistret, men inte om andra privatpersoner. Privata företag har inte tillgång till registret som sådant. De kan inte själva göra ett utdrag ur registret rörande en viss person. Däremot är vissa arbetsgivare skyldiga att begära att en arbetssökande visar upp ett utdrag om sig själv innan personen anställs. Det gäller av uppenbara skäl arbetsgivare verksamma inom dagis- och förskoleverksamhet, vård av unga enligt socialtjänstlagen samt försäkringsförmedling. Skyldigheten gäller både privata och offentliga arbetsgivare. En arbetssökande som inte kan visa upp ett sådant utdrag får inte anställas.